

עיכוב על-ידי שוטר ואדם שאינו שוטר

עיכוב מוגדר כיום בסעיף 66 לחוק המעצרים כהגבלת חירותו של אדם לנוע באופן חופשי, בשל חשד שבוצעה עבירה או כדי למנוע ביצוע עבירה כאשר הגבלת החירות מסויגת מראש בזמן ובתכלית.

המונח "עיכוב" לא הופיע בחקיקה קודם לחוק המעצרים. עם זאת, סמכות דומה במהותה היתה קבועה בסעיף 2 לפקודת סדר הדין הפלילי שקבע: "היה לשוטר יסוד סביר להניח שאדם עבר עבירה, רשאי הוא לדרוש ממנו שימסור לו שמו ומענו ורשאי לדרוש שיילוה אליו לתחנת משטרה". הוראה זו כונתה בפסיקה "עיכוב", כינוי אותו אימץ המחוקק, כאמור, בחקיקתו את חוק המעצרים.

כיום, לאחר הגדרתה בחוק, חלו שינויים בסמכות זו. במובן אחד הורחבה סמכות העיכוב גם לעדים, אך היא צומצמה והובהרה במובנים רבים אחרים כגון התנאים להפעלתה, משך העיכוב, ההליך בעיכוב וכו'.

מכיוון שמידת הפגיעה של העיכוב בחירות האדם פחותה מהפגיעה של המעצר, המשטרה מונחית להעדיף את השימוש בסמכות זו על פני השימוש בסמכות המעצר, כביטוי של עקרון המידתיות - ראו סעיף 23 (ג) לחוק המעצרים. הסמכות לעכב חשוד קבועה בפרק ג' לחוק המעצרים: חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996:

עיכוב על ידי שוטר

66. הגדרות (תיקון התשנ"ז)

בפרק זה, "עיכוב" - הגבלת חירותו של אדם לנוע באופן חופשי, בשל חשד שבוצעה עבירה או כדי למנוע ביצוע עבירה כאשר הגבלת החירות מסויגת מראש בזמן ובתכלית, הכל כאמור בפרק זה.

67. עיכוב חשוד במקום (תיקון התשנ"ז)

(א) היה לשוטר יסוד סביר לחשד כי אדם עבר עבירה, או כי הוא עומד לעבור עבירה העלולה לסכן את שלומו או בטחונו של אדם, או את שלום הציבור או את בטחון המדינה, רשאי הוא לעכבו כדי לברר את זהותו ומענו או כדי לחקור אותו ולמסור לו מסמכים, במקום הימצאו.

(ב) שוטר רשאי לדרוש מאדם להילוות עמו לתחנת המשטרה או לזמנו לתחנת המשטרה למועד אחר שיקבע, אם נתקיימו שניים אלה:

(1) יש יסוד סביר לחשד שהוא עבר עבירה או יש הסתברות גבוהה שהוא עומד לעבור עבירה כאמור בסעיף קטן (א);

(2) הזיהוי היה בלתי מספיק, או לא ניתן לחקור אותו במקום הימצאו.

68. עיכוב עד במקום (תיקון התשנ"ז)

(א) היה לשוטר יסוד סביר לחשד שנעברה עבירה, רשאי הוא לעכב אדם שיכול למסור לו מידע הנוגע לאותה עבירה, כדי לברר את זהותו ומענו וכדי לחקור אותו במקום הימצאו; וכן רשאי הוא לזמן אותו לתחנת משטרה קרובה למועד סביר אחר שיקבע לצורך ביצוע אותן פעולות.

(ב) היה הזיהוי בלתי מספיק, או היה חשש כי האדם לא יתייצב לחקירה במועד, רשאי השוטר לבקש מאותו אדם להילוות עמו לתחנת המשטרה לשם גביית העדות.

69. עיכוב לחיפוש ולבדיקת מסמכים (תיקון התשנ"ז)

הוקנתה בחיקוק הסמכות לחפש במקום, בכליו או על גופו של אדם, או הסמכות לדרוש מאדם הצגת מסמכים, רשאי בעל הסמכות לעכב אדם או כלי רכב כדי לאפשר את החיפוש או העיון במסמכים, וכן רשאי הוא לדרוש מהאדם למסור את שמו ומעונו.

70. עיכוב לביצוע צו מעצר או צו מאסר (תיקון התשנ"ז)

(א) היה לשוטר יסוד סביר לחשד כי ניתן נגד אדם צו מעצר או צו מאסר, רשאי הוא לעכבו עד לקבלת עותק הצו, לצורך ביצוע המעצר או המאסר על פיו.

(ב) לא ניתן לקבל עותק הצו במקום, רשאי שוטר לדרוש מאותו אדם להילוות עמו לתחנת המשטרה לשם קבלת הצו ולשם ביצוע המעצר או המאסר על פיו.

71. עיכוב כלי רכב לשם חיפוש (תיקון התשנ"ז)

(א) היה לשוטר יסוד סביר לחשד שבוצעה עבירה בת מעצר וסבר כי יש צורך לבצע חיפוש בכלי רכב כדי לאתר את מבצע העבירה או קורבנה או כדי לאתר ראיה הקשורה בעבירה, רשאי הוא להורות לעכב את כלי הרכב ולערוך את החיפוש כאמור.

(ב) הוראות סעיף קטן (א) יחולו גם אם קיים חשש שעומדת להתבצע עבירה מן העבירות המפורטות בסעיף 35(ב), או אם קיימת הסתברות גבוהה שעומדת להתבצע עבירה בת מעצר.

72. הנוהל בעיכוב (תיקון התשנ"ז)

(א) על מבצע עיכוב יחולו הוראות סעיף 24, בשינויים המחויבים.

(ב) על אף הוראות סעיף קטן (א), שוטר המעכב לפי סעיף 71, יזהה את עצמו על פי הוראות סעיף 5 לפקודת המשטרה.

73. משך העיכוב (תיקון התשנ"ז)

(א) לא יעוכב אדם או כלי רכב מעל לזמן סביר הדרוש, בנסיבות המקרה, לביצוע הפעולה שלשמה הוקנתה סמכות העיכוב.

(ב) בכל מקרה, לא יעוכב אדם או כלי רכב לפרק זמן העולה על שלוש שעות; ואולם בעיכוב הקשור למספר רב של מעורבים, רשאי הקצין הממונה להאריך את משך העיכוב לפרק זמן נוסף שלא יעלה על שלוש שעות נוספות, מנימוקים שיירשמו.

74. דו"ח על עיכוב (תיקון התשנ"ז)

עם תום העיכוב, יערוך מבצע העיכוב דו"ח, שבו יפרט את שמו של מי שעוכב, סיבת העיכוב ומשך העיכוב, אם נתקיים אחד מאלה:

(1) האדם הובא לתחנת המשטרה או זומן אליה;

(2) האדם עוכב לפרק זמן של עשרים דקות או יותר.

עיכוב על-ידי אדם שאינו שוטר

אחד מחידושי חוק המעצרים הוא בקביעת הוראה המסמיכה שוטר גם לעכב עד (ולא רק חשוד) לצורך חקירתו, כאמור בסעיף 67 לחוק. כפי שניתן לראות מסעיפים 66-67, התנאי הראשוני להפעלת סמכות העיכוב הוא קיומו של יסוד סביר לחשד שבוצעה עבירה. על משמעותו המדויקת של המונח "יסוד סביר לחשד", נעמוד בהמשך, בדוננו בסמכות המעצר. בשלב זה די אם נאמר כי אין לשוטר "יסוד סביר לחשד" כאמור, העיכוב אינו חוקי.

דבר נוסף שנקבע בחוק המעצרים הינו ביטול הסמכות של אדם פרטי לעצור אחר בתנאים מסויימים. סמכות זו הוחלפה כיום בסמכות עיכוב, ראו סעיף 75 לחוק המעצרים המובא להלן:

75. עיכוב בידי אדם פרטי (תיקון התשנ"ז)

(א) כל אדם רשאי לעכב אדם אחר עד לבואו של שוטר אם נתקיים אחד מאלה:

- (1) האדם חשוד כי ביצע בפניו עבירת אלימות, פשע, גניבה או עבירה שגרמה נזק של ממש לרכוש;
- (2) אדם אחר הקורא לעזרה מצביע על אדם החשוד שביצע בפניו עבירה, כאמור בפסקה (1), והכל אם יש חשש שהחשוד יימלט או שזהותו אינה ידועה.

(ב) חשוד שעוכב לפי סעיף קטן (א), יימסר לשוטר ללא דיחוי, ובלבד שהעיכוב לא יעלה על שלוש שעות.

(ג) המבצע עיכוב לפי סעיף קטן (א), רשאי להשתמש בכוח סביר, אם החשוד סירב להיעתר לבקשת העיכוב, ובלבד שלא יהיה בשימוש בכוח כדי לגרום לחשוד חבלה.

מצד אחד, אדם פרטי רשאי כיום לעכב אדם אחר בגין עבירות אלימות ועבירות הגורמות נזק לרכוש ולא רק כשמדובר בפשע (די בכך שהמעוכב חשוד כי ביצע את העבירה ואין צורך להוכיח כי אכן בוצעה העבירה כפי שנדרש בעבר), מצד שני צומצמה סמכות הפרט וכיום הוא יכול רק לעכב ולא לעצור. כמו כן צומצמה סמכות המעכב להפעיל כוח לשם העיכוב, שכן כעת אוסר החוק מפורשות לגרום למעוכב חבלה.